

Το κείμενο της συνέντευξης που έδωσε ο Άγγελος Χάγιος στον Κωνσταντίνο Ζαγάρα και δημοσιεύθηκε στο βιβλίο «Η κατάρρευση του ‘υπαρκτού’ και η διάσπαση του ΚΚΕ» (εκδ. «Θεμέλιο»).

Άγγελος Χάγιος: Στην εποχή μας, για να μπορεί να οργανωθεί, να αγωνιστεί και να νικήσει η εργατική τάξη και οι σύμμαχοί της απαιτείται τομή. Τομή στο πρόγραμμα στρατηγικής τακτικής και στην αντίληψη για το κόμμα, το μέτωπο και το κίνημα.

Το κείμενο της συνέντευξης:

- **Μελετώντας τα αίτια και τους λόγους της διάσπασης της ΚΝΕ το '89 και της αποχώρησης ενός σημαντικού τμήματος στελεχών και μελών του ΚΚΕ τότε, σε ποια σημεία, κατά τη γνώμη σας, εδράζονται οι λόγοι και τα αίτια αυτής της ρήξης;**

Η διάσπαση του '89 πραγματοποιήθηκε όταν χιλιάδες αγωνιστές της Νεολαίας και του Κόμματος συγκρούστηκαν ανοικτά με την επιλογή του ΚΚΕ και του ενιαίου ΣΥΝ να συμμετάσχουν στη συγκυβέρνηση Τζαννετάκη με τη ΝΔ και στη συνέχεια στην “οικουμενική” κυβέρνηση και με Ν.Δ. και με ΠΑΣΟΚ. Ήταν μια αντιπαράθεση στην καταστροφική για το κίνημα και την αριστερά γραμμή ταξικής συνεργασίας. Μια ρήξη από τα αριστερά με μαζικούς όρους. Στην πορεία, αποκτούσε βαθύτερο χαρακτήρα και αφορούσε τη στρατηγική, το πρόγραμμα και τη φυσιογνωμία της κομμουνιστικής αριστεράς. Η επιλογή αυτή του ΚΚΕ προετοιμάστηκε μεθοδικά τα χρόνια της δεκαετίας του '80. Σε μια σειρά από κρίσιμα ζητήματα πχ ΕΟΚ είχε ήδη κάνει ανοικτή πολιτική στροφή. Ο κοινοβουλευτικός δρόμος, ο δρόμος της “αριστερής” διαχείρισης της αστικής πολιτικής κυριάρχησε στη γραμμή του. Κάθε ανατρεπτική λογική με όρους κινήματος έμεινε στα χαρτιά.

Η γραμμή αυτή αποτυπώθηκε συνολικά στις αποφάσεις του 12ου Συνέδριου (1987). Αποτέλεσε τομή καθώς πρόβαλε την πολιτική για την «κυβέρνηση της αλλαγής με κατεύθυνση το σοσιαλισμό», σε συμμαχία με ό,τι πιο δεξιό και συμβιβασμένο είχε γεννήσει το πολιτικό σύστημα (ΕΑΡ, ρετάλια ΠΑΣΟΚ κ.α.). Αλλά και με ένα πρόγραμμα οικονομικής

διακυβέρνησης που ονομάστηκε «**νέου τύπου ανάπτυξη**».

Αυτή στηριζόταν στην εκτίμηση ότι μπορείς να εφαρμόσεις μια πολιτική φιλολαϊκή, η οποία θα βασιζόταν σε ένα πρόγραμμα παραγωγικής ανάπτυξης του καπιταλισμού. Κι αυτό σε μια φάση νεοφιλελεύθερης επίθεσης του Ρεηγκανισμού και του θατσερισμού. Πιστεύω ότι **οι αποφάσεις του 12ου Συνεδρίου τροφοδότησαν την ιδεολογική και πολιτική επεξεργασία των προγραμμάτων, όχι μόνο του ενιαίου Συνασπισμού αλλά και του Συνασπισμού μετά την αποχώρηση του ΚΚΕ**. Στη συνέχεια δε και του **ΣΥΡΙΖΑ**, αλλά και της **ΔΗΜΑΡ**. Η διακυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ είναι η ακραία, η πιο εκφυλιστική εκδοχή αυτής της πολιτικής διαδρομής.

Πάνω σε αυτό το πλαίσιο διαμορφώθηκε τότε η γραμμή του ΚΚΕ που περιόριζε την αντιπαράθεση με την ΕΟΚ μόνο στις επί μέρους πολιτικές της εγκαταλείποντας την πολιτική της ρήξης και της εξόδου από αυτή.

Η πολιτική αυτή του ΚΚΕ διαμορφώθηκε, εκτός των άλλων, **στο όνομα της ενότητας των δυνάμεων της Αριστεράς**. Είχε σαφή κατεύθυνση τη συνεργασία, ακόμα και κυβερνητική, με τη μια ή την άλλη μερίδα του αστικού κόσμου- πολιτικού και επιχειρηματικού- είτε για την “κάθαρση” και άλλοτε για θεσμικές δημοκρατικές αλλαγές. Συνεπώς οι επιλογές αυτές ήταν ένα καθοριστικό σημείο για τη διάσπαση του '89, αλλά δεν ήταν το μοναδικό.

- **Ποιο άλλο σημείο, πιστεύετε, ήταν κρίσιμο;**

Από τα χρόνια της δικτατορίας, σε όλες τις πολιτικές καμπές, αντιμετωπίζαμε κι εμείς τις τάσεις συμβιβασμού και πολιτικής ουράς στο πιο “δημοκρατικό” τμήμα του αστικού πολιτικού συστήματος. Αυτές, άλλωστε, επικρατούσαν, με τον ένα η τον άλλο τρόπο, στο σύνολο των δυνάμεων της αριστεράς.

Απέναντι σ' αυτές διαμορφώνονταν μια ευρύτερη αριστερή διαμαρτυρία και κριτική. Η κριτική αυτή κατέληγε συχνά σε ανοικτή αντιπαράθεση με τη γραμμή της ηγεσίας ΚΚΕ στη φάση που το ΠΑΣΟΚ ως ανερχόμενη δύναμη διεκδικούσε την κυβέρνηση, μετά τις εκλογές του '77. Μια γραμμή δημοκρατικών αλλαγών με «κυβέρνηση των δημοκρατικών δυνάμεων», «κυβέρνηση πραγματικής αλλαγής» και με «άθροισμα των δημοκρατικών δυνάμεων» με εταίρο πάντοτε το ΠΑΣΟΚ Άσε που σημαντικά τμήματα της τότε εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς είτε προσχώρησαν, είτε ακολούθησαν πολιτική ουράς.

Από την άλλη πλευρά αναπτυσσόταν η τάση που, από τότε, υποστήριζε ότι το ΠΑΣΟΚ είναι ένα κόμμα αστικού μεταρρυθμισμού και αστικών αναδιαρθρώσεων στην εργασία, την παραγωγή, την κοινωνία, στο πολιτικό σύστημα. Ήταν **άλλο ένα σημείο κρίσιμο η διαφωνία μας με την κυρίαρχη γραμμή ότι πρόκειται για σοσιαλιστικό κόμμα.**

Είχε να κάνει με την αντίληψη που ήθελε την Αριστερά να κινείται κυρίως μέσα από τους θεσμούς. Να παρεμβαίνει και σε κυβερνητικό επίπεδο, κάνοντας συμμαχίες ακόμη και με αστικά τμήματα, και φυσικά με τα πιο «δεξιά» τμήματα της Αριστεράς, όπως η ΕΑΡ του Λεωνίδα Κύρκου. Αντίθετα, η άποψη όσων διαφωνήσαμε εδράζεται στην λογική ότι η Αριστερά υπερασπίζεται τα λαϊκά συμφέροντα με όρους εργατικού λαϊκού κινήματος και σε συνδυασμό με ένα ανατρεπτικό πρόγραμμα σύγκρουσης με την καπιταλιστική ανασυγκρότηση, το ευρωπαϊκό πλαίσιο, έξω από την ΕΟΚ κ.λπ. Από τη σκοπιά αυτή και όχι με γραμμή διαχείρισης παρεμβαίνει και στους αστικούς θεσμούς,

Αλλά και αμέσως μετά τη μεταπολίτευση στη φάση του караμανλικού αστικού εκσυγχρονισμού είχαμε ανάλογες τριβές. Υπήρχαν αμφισβητήσεις της γραμμής εκδημοκρατισμού με το πρόγραμμα της «Νέας Δημοκρατίας» που πρόβαλλε το κόμμα. Το ΚΚΕ Εσωτερικού πρόβαλλε τη γραμμή της ΕΑΔΕ. Την άποψη επανόδου στον κοινοβουλευτισμό με τους όρους της προδικτατορικής κατάστασης και βλέποντάς το παράλληλα σε μια συνεργασία με την караμανλική δεξιά. Ο Караμανλής τότε με την ευρωπαϊκή του επιλογή, αποτελούσε για το ευρωκομμουνιστικό ρεύμα εγγύηση για να ξεπεράσει η χώρα το μετεμφυλιακό καθεστώς σε μια λογική ευρωπαϊκής προοπτικής. Το ΚΚΕ, αναμφίβολα, είχε λογική αντιπαράθεσης με την κυβερνητική πολιτική και την ΕΟΚ, με ΝΑΤΟ και ΗΠΑ. Ωστόσο, **κεντρική επιλογή ήταν ο κοινοβουλευτικός δρόμος και όχι η ανατροπή του νέου αστικού πλαισίου.** Γι αυτό ήταν ευάλωτο στις πιέσεις των αστικών κέντρων με αποτέλεσμα να αποφεύγει κάθε συγκρουσιακή τάση.

Το γεγονός ότι **παρόμοιες τακτικές επαναλαμβάνονταν σε κάθε κρίσιμη πολιτική καμπή** μάς οδηγούσε σε βαθύτερη μελέτη της ιστορίας. Σε αναζήτηση μαρξιστικής

ερμηνείας προηγούμενων επιλογών ιστορικής σημασίας όπως η πολιτική ουράς στην Ένωση Κέντρου του Γ. Παπανδρέου, αυτές του 1965...η συμμετοχή στην κυβέρνηση “εθνικής ενότητας” του 1944. Στην πορεία συνειδητοποιούσαμε ότι το πολιτικό πρόβλημα ήταν βαθύτερο. Ότι η τακτική κατέληγε στη διαχείριση διότι η ίδια η στρατηγική δεν ήταν επαναστατική.. Ότι το ζήτημα της εσωκομματικής δημοκρατικής λειτουργίας είχε δομικό χαρακτήρα. Αφορούσε την απόσπασή του από τις αρχές της εργατικής πολιτικής και δημοκρατίας.

Σε αυτές τις συνθήκες διαμορφώθηκαν τάσεις και ρεύματα αριστερής κριτικής και αναζήτησης. Η κατάρρευση του “υπαρκτού σοσιαλισμού” όξυνε και βάθυνε στο έπακρο την κρίση της κομμουνιστικής αριστεράς αναθέρμανε την αναζήτηση των βαθύτερων αιτιών της ανεπάρκειας της υπαρκτής αριστεράς να αντιπαρατεθεί στη νεοσυντηρητική επιδρομή κάνοντας ουσιαστική κριτική και αυτοκριτική στη συνολική στρατηγική αντίληψη και πρακτική του κινήματος. Με αυτά τα δεδομένα καταλήξαμε, βαθμιαία, σε ένα γενικότερο συμπέρασμα. Ότι με αυτή την αριστερά θα οδηγηθούμε σε νέες ήττες. Ότι, στην εποχή μας, για να μπορεί να οργανωθεί, να αγωνιστεί και να νικήσει η εργατική τάξη και οι σύμμαχοί της απαιτείται τομή. Τομή στο πρόγραμμα στρατηγικής τακτικής και στην αντίληψη για το κόμμα, το μέτωπο και το κίνημα. Κι αυτό με όρους μαρξισμού, με υπεράσπιση του επαναστατικού κεκτημένου και δημιουργικής ανάπτυξής του.

- **Οι θέσεις του ΚΚΕ για την ΕΟΚ είχαν να κάνουν με ένα πλαίσιο ετεροκαθορισμού σε σχέση με το ΠΑΣΟΚ;**

Η πολιτική του ΚΚΕ ενάντια στην ΕΟΚ διαμορφώθηκε πολύ νωρίτερα. Θυμίζω τη θέση της προδικτατορικής ΕΔΑ που, ως γνωστό, χαρακτήριζε την ΕΟΚ ως «λάκκο των λεόντων». Βέβαια αυτή η αντίληψη δεν περιείχε τα ταξικά στοιχεία. Περισσότερο κινούνταν στην λογική μιας ανεξάρτητης οικονομικής ανάπτυξης και την αυταπάτη μιας ανάπτυξης νέου τύπου, η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει τη χώρα, έξω πάντα από την ΕΟΚ και τις δεσμεύσεις της. Το θέμα οξύνθηκε κατά τη διάρκεια της αντιπαραθέσης με το «Εσωτερικό», στο πλαίσιο του ανταγωνισμού να κερδηθεί το αριστερό κοινό, με αποτέλεσμα πολλές φορές να χάνει το βαθύτερο ιδεολογικό και πολιτικό περιεχόμενο και νόημά του. Αργότερα, ιδιαίτερα στην εποχή της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, το θέμα ΕΟΚ έγινε αντικείμενο ακόμα πιο έντονης σύγκρουσης. Η θέση αυτή του ΚΚΕ ανατράπηκε στο 12ο Συνέδριο κάτω από την γενικότερη επιλογή συμμαχίας με την ΕΑΡ και την προοπτική κυβερνητικής συνεργασίας με αστικές δυνάμεις. Πρόκειται για χαρακτηριστικό γεγονός που αναδειχνει ένα ιστορικό πρόβλημα της αριστεράς. Η εκάστοτε πολιτική επιλογή συμμαχιών και συνεργασιών παρακάμπτει ακόμα και ανατρέπει την ίδια τη στρατηγική της.

- **Η αντίληψη περί του αντιιμπεριαλιστικού- αντιμονοπωλιακού μετώπου που είχε το ΚΚΕ πού εδράζεται;**

Το 9ο Συνέδριο έστρεψε το ΚΚΕ σε μια άλλη κατεύθυνση από την παραδοσιακή αντίληψη της Εθνικής Δημοκρατικής Αλλαγής (ΕΔΑ) και της συμμαχίας με τμήματα της αστικής τάξης, προκειμένου να υπάρξει ανάπτυξη, εθνική ανεξαρτησία και δημοκρατία. Στηρίχτηκε στην μελέτη του Μιχ. Μάλιου που τεκμηρίωσε τη θέση ότι η Ελλάδα δεν είναι μια χώρα υπανάπτυκτη, αλλά μέσης ανάπτυξης ανάλογα όπως η Αργεντινή. Οι αποφάσεις του 9ου Συνεδρίου είχαν να κάνουν και με την ανάγκη του ΚΚΕ να διαφοροποιηθεί από το ΚΚΕ Εσωτερικού. Από το δρόμο του ευρωκομμουνισμού, την ΕΑΔΕ που οδηγούσαν στη συμμετοχή στη “Φιλελευθεροποίηση” της χούντας με τον Μαρκεζίνη. Στην πραγματικότητα όμως ήταν σημείο στροφής, στην παραδοσιακή αντίληψη και πολιτική γραμμή. Τεκμηρίωνε τότε την ανάγκη μιας ενιαίας επαναστατικής διαδικασίας και έφερνε το θέμα της επανάστασης πιο κοντά στην τακτική. Εκεί εδράζεται η αντίληψη περί αντιιμπεριαλιστικής και αντιμονοπωλιακής γραμμής και συγκρότησης μετώπου. Με αυτή του τη γραμμή το ΚΚΕ κέρδισε πολύ κόσμο, που δεν τον κάλυπτε η παραδοσιακή ΕΔΑϊτική ανάλυση και προσέγγιση των πραγμάτων, όπως και το σχήμα της ΕΑΔΕ του ΚΚΕ Εσωτερικού.

Και μέσα στο ΚΚΕ ωστόσο και την ΚΝΕ, τα πράγματα δεν ήταν ομογενοποιημένα, υπήρχαν διαφορές και αποχρώσεις. Εμείς μελετούσαμε μαρξισμό αλλά και την εμπειρία του κινήματος με τα ελληνικά δεδομένα. Μιλάω για ένα κομμάτι του μετέπειτα ΝΑΡ. Με τα φτερά που μας είχαν δώσει η εξέγερση του Πολυτεχνείου, η κατάληψη της Νομικής, συζητούσαμε για τις εξεγέρσεις και τις επαναστάσεις σε διεθνές επίπεδο, για τη κουβανική επανάσταση, το γαλλικό Μάη, το αντιπολεμικό κίνημα της Αμερικής κ.λπ. Γενικά κινούμασταν στη λογική ότι η ήττα του εμφυλίου δεν σφράγισε την ιστορία. Αναζητούσαμε μια επαναστατική σχέση τακτικής και στρατηγικής ώστε να ξεφύγουμε από την παραδοσιακή ρεφορμιστική αντίληψη της Αριστεράς.

- **Ωστόσο στα διεθνή γεγονότα που αναφέρατε έχουμε και την Άνοιξη της Πράγας. Πώς αντιμετωπίζατε τα γεγονότα εκείνα;**

Αναμφίβολα τα γεγονότα της Πράγας κτύπησαν συναγερμό. Κρίση “υπαρκτού”. Ώξυναν τις αντιθέσεις στην αριστερά, βάθυναν τους προβληματισμούς. Από την πλευρά μας, με αντιφάσεις και ανεπάρκειες, αναζητούσαμε μαρξιστική ερμηνεία της κρίσης του “υπαρκτού”. Ήμασταν αντίθετοι με τις θέσεις του «Εσωτερικού» και του ευρωκομμουνισμού γενικότερα διότι οδηγούσαν στην αμφισβήτηση και τελικά στην άρνηση της ουσίας του σοσιαλισμού. Στο όνομα της αναζήτησης “ανθρώπινου προσώπου” και δημοκρατικού δρόμου

κατέληγαν σε νομιμοποίηση της αστικής δημοκρατίας. Εμείς ψάχναμε μια επαναστατική αμφισβήτηση και υπέρβαση της γραφειοκρατίας, μια επαναστατική ανανέωση της σοσιαλιστικής κομμουνιστικής προοπτικής. Χρειάστηκε βέβαια μακρύς δρόμος συλλογικής δουλειάς- πορείας για να διαμορφώσουμε τις σημερινές μας θέσεις.

- **Οι διαφωνίες που εκφράσατε στο 11ο Συνέδριο πού επικεντρώνονταν;**

Αφορούσαν κυρίως τη μεταπολιτευτική γραμμή και τακτική του ΚΚΕ που, κατά τη γνώμη μας, δεν υπηρετούσε τη στρατηγική.

Δεν συμφωνούσαμε λχ ότι τα «άμεσα, ζωτικά προβλήματα», σχετίζονται με τη «στρεβλή καπιταλιστική ανάπτυξη». Ούτε ότι μπορούν να επιλυθούν σε πρώτο «στάδιο» ή «φάση», χωρίς ανατροπή του κεφαλαιοκρατικού πλαισίου. Με ένα πλαίσιο ενάντια στην «εξάρτηση της χώρας», τη μονοπωλιακή «ασυδοσία», τη «μονόπλευρη» λιτότητα και τα «άλυτα δημοκρατικά προβλήματα», με αιχμή την απλή αναλογική. Με μια κυβέρνηση που πριν την επανάσταση θα ανοίξει το δρόμο για αυτήν, ενώ θα τακτοποιήσει τα «επείγοντα και άλυτα» προβλήματα. Με ένα μέτωπο με μη-επαναστατικές δυνάμεις (πολιτικά) και με ευρύτερη κοινωνική ακτινοβολία (μικρο-αστικές ή/και αστικές).

Η εργατική αντικαπιταλιστική οπτική φυτοζωούσε στα κομματικά συνέδρια και ντοκουμέντα. Ήταν, ωστόσο, έξω από την συνθηματολογία, την πολιτική παρέμβαση και τη συγκέντρωση αντίστοιχων κοινωνικών δυνάμεων. Πόσο μάλλον ο σοσιαλισμός και ο κομμουνισμός.

Στην πράξη **επιδιώκαμε να σπάσει αυτός ο φαύλος κύκλος** με μια νέα μετωπική πολιτική. Αναφέρω ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα. Στην ΚΝΕ, αμέσως μετά τη Μεταπολίτευση, απορρίψαμε την πρόταση να κάνουμε ενιαίο πολιτικό μέτωπο με τον Ρήγα Φεραίο. Η προσκόλλησή του στη γραμμή της ΕΑΔΕ και της ΑΣΔΗΣ απέκλειε την ιδέα αυτή. Δεν μείναμε, ωστόσο, στο “όλα η τίποτα”. Επιλέξαμε την τακτική των συντονιστικών οργάνων δράσης των Νεολαιών για μια σειρά ζητήματα όπως των δικαιωμάτων της Νεολαίας, της διεθνούς αλληλεγγύης κ.ο.κ. Μετωπική συνάντηση αλλά σε ανώτερο πολιτικό επίπεδο είχαμε με την ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραίος στη φάση των αριστερών διαφοροποιήσεων του με την ΕΑΡ. Στη φάση που οξύνθηκε και η αντιπαράθεση της ΚΝΕ με την κομματική γραμμή.

- **Την ίδια περίοδο έχουμε τις αλλαγές στην Σοβιετική Ένωση, με τον Αντρόποφ αρχικά και μετά με τον Γκορμπατσόφ.**

Η περεστρόικα και ο «νέος τρόπος σκέψης» του Γκορμπατσόφ φούσκωσαν τα μυαλά της «ανανεωτικής πτέρυγας» του ΚΚΕ. Η ηγεσία ενθάρρυνε και στήριζε την τάση της ανοιχτής πλέον καπιταλιστικής παλινόρθωσης και υποταγής στον ιμπεριαλισμό.

Εμείς διαχωριστήκαμε από τη στρατηγική Γκορμπατσόφ. Από την αρχή δεν την είδαμε με καλό μάτι. Ψάχναμε μέσα στο θολό τοπίο να δούμε αν υπήρχαν στην ΕΣΣΔ άλλα επαναστατικά ρεύματα ιδεών και άλλες πολιτικές δυνάμεις. Η αναζήτηση αυτή μας οδήγησε σε βαθύτερη μελέτη, κριτική και αυτοκριτική αποτίμηση της ιστορίας μας. Για να κατανοήσουμε, με βάση το μαρξισμό, το πώς διαμορφώθηκε ο εκμεταλλευτικός και αντιδημοκρατικός χαρακτήρας των καθεστώτων αυτών. Στην πορεία απαντήσαμε ως ΝΑΡ και διατυπώσαμε τις θέσεις μας για την ανασυγκρότηση του προγράμματος και του κόμματος της κομμουνιστικής απελευθέρωσης.

- **Πώς υποδεχθήκατε το Κοινό Πόρισμα του ΚΚΕ με την ΕΑΡ;**

Όταν επετεύχθη η συμφωνία με την ΕΑΡ, σε πολύ κόσμο ο βασιλιάς φάνηκε γυμνός. Ήδη από πριν υπήρχαν εκτιμήσεις ότι στην κόντρα με το ΚΚΕ Εσωτερικού δεν κυριαρχούσε η ιδεολογική πολιτική αντιπαράθεση διαφορετικών ρευμάτων. Και ότι η σύγκρουση είχε περισσότερο χαρακτήρα για το ποια από τις δυο πλευρές θα επικρατήσει στον χώρο της Αριστεράς. Από τότε πολλοί είχαμε την αντίληψη ότι η ενότητα είναι αναγκαία **με βάση ένα ταξικό ανατρεπτικό περιεχόμενο**. Ότι, πρωτίστως, χτίζεται από τις μαχόμενες δυνάμεις σε εργατικούς χώρους, σε γειτονιές και στη νεολαία. Ήμασταν **αντίθετοι με τη λογική ενός προγράμματος κοπτορραπτικής, προκειμένου να επιτευχθεί η ενότητα για ευκαιριακούς λόγους** “κάθαρσης” του πολιτικού συστήματος. Έτσι, για μας ήταν αδιανόητο ότι μπορεί να υπάρχει αριστερός συνασπισμός και αριστερό πρόγραμμα, που δεν βάζει τα εργατικά λαϊκά συμφέροντα μπροστά. Που δεν συγκρούεται με την αστική πολιτική, χωρίς να θέτει το ζήτημα της αποδέσμευσης από την ΕΟΚ. Που καταλήγει σε διαχείριση της αστικής πολιτικής.

Το Κοινό Πόρισμα, από μια σειρά στελέχη του κόμματος, όχι μόνο αυτούς που αργότερα ιδρύσαμε το ΝΑΡ, **καταψηφίστηκε στην Κεντρική Επιτροπή**. Το κείμενο περιείχε μια σειρά από κρίσιμα ζητήματα που μας έβρισκαν αντίθετους. Καταρράκωνε τις όποιες αναζητήσεις και ελπίδες να χαράξει το ΚΚΕ ένα άλλο δρόμο. Με μια στρατηγική που θα μπορούσε να απαντήσει με όρους κινήματος στην ερχόμενη λαίλαπα του Θατσερισμού και του Ρεηγκανισμού. Όταν η φάση από τον κεϋνσιανισμό γυρίζει πλέον σε έναν άγριο νεοφιλελευθερισμό, το ΚΚΕ επέλεγε να αφαιρέσει όλες τις ταξικές προεκτάσεις της ανάλυσής του και τις συγκρουσιακές λογικές, υιοθετώντας ένα συντηρητικό πλαίσιο αρχών

και ιδεών που εξέφραζε το κοινό Πόρισμα.

- **Πιστεύετε ότι ο φιλοσοβιετισμός του Κύρκου ήταν ο παράγοντας που έφερε κοντά το ΚΚΕ με την ΕΑΡ και όχι με το ΚΚΕ Εσ. Α.-Α.;**

Η πολιτική γραμμή του ΚΚΕ δεν διαμορφώνεται απλά στα συνέδριά του. Γνωρίζαμε ότι συνδέεται με την ένταξή του στο διεθνές κομμουνιστικό κίνημα και κυρίως με την ειδική πολιτική σχέση του με το ΚΚΣΕ. Σκέψου ότι στην κατεύθυνση να τα βρούμε με το ΠΑΣΟΚ, την εποχή εκείνη, πίεζαν και οι Σοβιετικοί. Ενώ στη μεταπολίτευση επέμεναν να χαιρετίζουν τις “δημοκρατικές αλλαγές” του Καραμανλή. Το “εσωτερικό” και η ΕΑΡ στήριζαν ανοικτά αυτή την πολιτική. Παρά τις υπαρκτές διαφορές ανάμεσα στο ΚΚΕ και την ΕΑΡ, υπήρχε ουσιαστική σύγκλιση στην αντιμετώπιση των αστικών αναδιαρθρώσεων και γι’ αυτό, από άλλους δρόμους, κινούνταν στο πλαίσιο της διαχείρισης τους.

Θεωρώ ότι η διαχειριστική λογική που επικρατούσε, σε διαφορετικές παραλλαγές, στις ηγεσίες των δύο κομμάτων ήταν αυτή που τους έφερε κοντά. Ήταν και η γενικότερη στρατηγική του κομμουνιστικού κινήματος και η εποχή Γκορμπατσόφ που ευνοούσε τέτοιου είδους εγχειρήματα. Ο κύριος λόγος πιστεύω ήταν η διαχειριστική λογική των δυο πλευρών και οι άλλοι παράγοντες είναι δευτερεύοντες.

- **Πού εδράζεται η διαφωνία σας σχετικά με την συγκυβέρνηση Τζαννετάκη;**

Η συγκυβέρνηση με την Δεξιά δεν ήταν «στιγμιαίο έγκλημα», είχε να κάνει με μια βαθύτερη λογική που επικρατούσε τότε στο ΚΚΕ. Εξάλλου όπως γνωρίζεις, συγκυβέρνηση δεν έγινε μόνο με την Δεξιά. Αμέσως μετά είχαμε την *Οικουμενική* με ΝΔ και ΠΑΣΟΚ και την κοινή εκλογική κάθοδο με το ΠΑΣΟΚ σε αρκετούς δήμους της χώρας.

Η ρήξη με τον άθλιο ταξικό συμβιβασμό του 1989 ήταν ρήξη με τη γραμμή του «κυβερνητισμού». Με την αντίληψη ότι η «κάθαρση» προηγείται της «αλλαγής» και οι δυο μαζί βέβαια της ανατροπής του αστικού πλαισίου. Η συγκυβέρνηση του ’89 και οι Οικουμενικές κυβερνήσεις θεωρώ ότι ήταν σοκ για την ελληνική κοινωνία, καθώς είχαμε να κάνουμε με έναν **ιστορικό συμβιβασμό και σε ιδεολογικό επίπεδο.**

Αποτέλεσμα αυτής της “μεγάλης πολιτικής ενότητας” ήταν η ενίσχυση των πιο δεξιών δυνάμεων και η πολυδιάσπαση στην αριστερά. Τριχοτόμηση στο ΚΚΕ, αποστράτευση αγωνιστών, αστικοποίηση στελεχών.

Είναι αλήθεια πως **δεν είχαμε αντιληφθεί εγκαίρως και σε βάθος την κρίση του**

αριστερού κινήματος και ειδικά της κομμουνιστικής Αριστεράς. Γι' αυτό δεν περιοριστήκαμε σε μια αυτοκριτική τοποθέτηση. Αλλά ήρθαμε σε ρήξη και στη συνέχεια διαμορφώσαμε ένα ρεύμα που έθεσε το ζήτημα της Αριστεράς σε άλλη βάση.

- **Ως ομάδα πότε συγκροτηθήκατε μέσα στο ΚΚΕ;**

Τρεις τάσεις αναζήτησης, δεν θα τις έλεγα ομάδες γιατί δεν ήταν, **τρία ρεύματα ιδεών και δράσης συναντήθηκαν στη διαφωνία και τη ρήξη του 89.**

Ένα ρεύμα ήταν αυτό που διαμορφώθηκε στον αντιδικτατορικό, κυρίως, αγώνα. Στις αναζητήσεις μας κυριαρχούσε η ανάγκη υπέρβασης της παραδοσιακής γραμμής ήττας της αριστεράς. Με όρους μαζικής πολιτικής γραμμής και κινήματος. Σε αυτό δεν μας κάλυπτε ούτε το τροτσκιστικό ρεύμα, ούτε του μ-λ χώρου. Ωστόσο, κοινή δράση αναπτύσσαμε μαζί τους. Αναζητούσαμε απαντήσεις ενός επαναστατικού ρεύματος σκέψης. Οι αναζητήσεις μας ενθαρρύνθηκαν στο πλαίσιο της ΚΝΕ. **Η δημιουργία επαναστατικής κομμουνιστικής οργάνωσης μέσα στη δικτατορία αποτέλεσε τομή.** Στην πορεία, βέβαια, οι αντιφάσεις και τα όρια της γραμμής του κόμματος εκφράζονταν με φραγμούς. Για παράδειγμα κάθε προσπάθειά μας για πολιτικοποίηση του μαζικού αγώνα με αιτήματα όπως «κάτω η χούντα», «έξω οι Αμερικάνοι», «ρήξη με το καπιταλιστικό σύστημα» δεν υποστηριζόταν από το κόμμα. Η “γραμμή” για το κίνημα ήταν να περιορίζεται **στα φοιτητικά αιτήματα.**

Σημαντικό ήταν το **εργατικό τμήμα της ΚΝΕ.** Αυτό επηρεάζονταν από ανάλογους προβληματισμούς που υπήρχαν στις εργατικές δυνάμεις του ΚΚΕ. Μέσα στους οικοδόμους, στους ναυτεργάτες, σε μεγάλες βιομηχανικές μονάδες κ.α. είχαν αναπτυχθεί προβληματισμοί και τάσεις κριτικής στη γραμμή του κόμματος από ταξικές αριστερές θέσεις. Αυτοί αφορούσαν σε θέματα όξυνσης της ταξικής πάλης, κλιμάκωσης των αγώνων απέναντι στην εργοδοσία, αλλά και στις κυβερνήσεις τόσο του Καραμανλή όσο και του ΠΑΣΟΚ. Αυτή την αντίληψη, την πιο συγκρουσιακή, δεν την υιοθετούσε η ηγεσία του κόμματος και προσπαθούσε πάντα να την περιορίσει σε μια κομματικά ελεγχόμενη δράση. Η τακτική συμμαχίας των “δημοκρατικών δυνάμεων” υπονόμει την κλιμάκωση των αγώνων.

Ουσιαστική συμμετοχή είχε και **ένα ρεύμα διανοούμενων** στρατευμένο στο επαναστατικό κεκτημένο και στη δημιουργική ανάπτυξη του μαρξισμού. Με σαφή επιλογή υπέρβασης της σοβιετικής γραφειοκρατικής αντίληψης αλλά και αντιπαράθεσης με τον ευρωκομμουνισμό.

Η πορεία, που σχηματικά σου περιέγραψα, **δεν ήταν γραμμική.** Δεν ήταν κυρίως

οργανωτική. Συγκλίναμε ιδεολογικά και πολιτικά. Σε κρίσιμα θέματα κατά καιρούς ανταλλάσσαμε σκέψεις. Εκ των πραγμάτων οδηγηθήκαμε σε μια συνολική αναζήτηση. Ανασυγκρότησης στην εποχή μας του σύγχρονου κομμουνιστικού προγράμματος και πολιτικού υποκειμένου. Δημιουργικής μαρξιστικής ανάπτυξης της αντίληψης για τον κομμουνισμό. Επεξεργασίας μιας σύγχρονης επαναστατικής στρατηγικής και τακτικής. Κριτικής και αυτοκριτικής μελέτης και αποτίμησης της ιστορίας του κινήματος και της κατάρρευσης του “υπαρκτού σοσιαλισμού”. Η αντίληψη για το κόμμα, το μέτωπο και το κίνημα. Στο δρόμο αυτό χωρίσανε οι δρόμοι μας και με συντρόφους που ήμασταν μαζί στη ρήξη του 89. Ο πυρήνας των αναλύσεων και των θεωρητικών προγραμματικών επεξεργασιών αυτών διαμορφώθηκε κυρίως από τα συλλογικά σώματα του NAP.

Από αυτές τις θέσεις **αντιπαρατεθήκαμε με την “ανανεωτική” τάση και την “εκ δεξιών” κριτική** στο κόμμα. Αναφέρομαι στα στελέχη που προσχώρησαν στο ΣΥΝ. Αργότερα αρκετοί από αυτούς αυτομόλησαν στο ΠΑΣΟΚ και στην αστική πολιτική γενικότερα. Αρνηθήκαμε κατηγορηματικά κάθε ιδέα και πρόταση να συμμαχήσουμε, ως νέα γενιά, για να παραμερίσουμε την “παλιά φρουρά” και “να πάρουμε το κόμμα”. Όλοι αυτοί ήταν ήδη μέλη ή στενοί συνεργάτες της ηγεσίας. Μαζί σχεδίασαν και εξαπέλυσαν εκστρατεία κτυπήματος κάθε αριστερής διαμαρτυρίας και τοποθέτησης. Η επίθεση εναντίον μας είχε να κάνει με τον τρόπο τους απέναντι στην άποψη ότι δεν είναι κομμουνιστικό και επαναστατικό το σχέδιο που είχαν χαράξει από κοινού. Η **απόφαση της ΚΕ** (Δεκέμβρης 89, δημοσιεύτηκε τον Γενάρη του ’90) που “ξεκαθάριζε” με την αριστερή διαφωνία και το NAP **εγκρίθηκε ομόφωνα από όλη την ηγεσία μαζί και από όλους όσοι μετέπειτα προσχώρησαν στο ΣΥΝασπισμό**, ιδιαίτερα εκείνοι που εντάχθηκαν στο ΠΑΣΟΚ και στην αστική πολιτική.

Εκεί που αρχίσαμε να συντονιζόμαστε πιο στενά ήταν η περίοδος που ήρθε η ρήξη, η διαγραφή και η αποχώρηση. Αυτό που έχει ιστορική και πολιτική σημασία είναι η συνάντηση των ρευμάτων που περιέγραφα προηγουμένως. Που συγκρούστηκαν με την άρνηση του ΚΚΕ να συζητήσει για την γραμμή ήττας της κομμουνιστικής αριστεράς και ενσωμάτωσης στην αστική πολιτική σε κρίσιμες περιόδους. Που αντιπαρατέθηκαν από την αρχή με την πολιτική του ενιαίου, με το ΚΚΕ, ΣΥΝασπισμού. Με τη γραμμή αστικής διαχείρισης, που συνιστά η κατάληξη της γραμμής για κυβέρνηση της «αλλαγής» ή των δημοκρατικών δυνάμεων η της κάθαρσης.

Αυτό που κυριάρχησε στο δυναμικό της ρήξης του 89 ήταν **η αγωνία για την επανεξόρμηση των απελευθερωτικών κομμουνιστικών ιδεών**. Γι αυτό, αν μη τι άλλο, δεν είχαν τότε, ούτε έχουν σήμερα να φοβηθούν τίποτα από την ιστορική έρευνα και

αναγκαία κριτική και αυτοκριτική για την επαναθεμελίωση του κομμουνιστικού προγράμματος και την ανασυγκρότηση του αναγκαίου πολιτικού υποκειμένου.

Info

Ο **Άγγελος Χάγιος** είναι Χημικός-μηχανικός. Σπούδασε στο Ε.Μ. Πολυτεχνείο. Συμμετείχε στο αντιδικτατορικό φοιτητικό κίνημα μέσα από τις Επιτροπές Αγώνα, την ANTI-ΕΦΕΕ και την ΚΝΕ. Όπως όλοι οι αγωνιζόμενοι φοιτητές αντιμετώπισε τις διώξεις της χούντας κράτηση, συλλήψεις, υποχρεωτική στράτευση με διακοπή αναβολής σπουδών, στην παρανομία μετά το Πολυτεχνείο.

Συμμετείχε στο φοιτητικό και γενικότερα στο νεολαϊστικό κίνημα μεταδικτατορικά. Μέλος του Κ.Σ. της ΚΝΕ και αργότερα της Κ.Ε. του ΚΚΕ. Αποχώρησε από το κόμμα το 1989 μαζί με τα άλλα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής και τους χιλιάδες συντρόφους του που επέλεξαν το δρόμο της ρήξης με την πολιτική ταξικής συνεργασίας που ακολούθησε το ΚΚΕ και ο ενιαίος Συνασπισμός. Εκλεγμένος δημοτικός σύμβουλος στον Δήμο Αθήνας από το 1982 έως το 1990 με την παράταξη που στήριζε το ΚΚΕ και από την οποία διεγράφη μετά την αποχώρησή του από το ΚΚΕ.

Ιδρυτικό μέλος του ΝΑΡ και μέλος της Πολιτικής Επιτροπής του. Μέλος του Πανελλαδικού Συντονιστικού Οργάνου της ANΤΑΡΣΥΑ. Αιρετός περιφερειακός σύμβουλος Αττικής 2010-14 με την κίνηση που στήριξε η ANΤΑΡΣΥΑ.

Εργάστηκε ως μισθωτός μηχανικός και τα τελευταία 20 χρόνια, μέχρι και τη συνταξιοδότησή του, στον τομέα οργάνωσης -πληροφορικής στους ΟΤΑ της ΕΕΤΑΑ.

Πηγή: narnet.gr